

NjVS jubileum 2022

Grattis - Njurförbundet Västsverige 50 år!

Tänk att tiden går så fort - helt otroligt - 50 års jubileum hade vi inte trott vi skulle få uppleva - men nu är vi där.

Jag minns mycket väl när Njursjukas Förening i Väst-Sverige - NjVS - nu Njurförbundet Västsverige - startades 1972 av den legendariske Bengt Thorsell. Då befann sig njursjukvården verkligen i en svår kris. Utvecklingen av dialys och transplantation hade gjort det möjligt att rädda liv i stor skala men resurserna saknades. Hetsiga diskussioner och debatter om nyttan av behandlingarna avlöste varandra i en strid ström. I den nya föreningen lyfte Bengt fram patientperspektivet och det blev en av hans stora insatser.

Jag inbjöds som ung och ny underläkare, men med en docentur i klinisk fysiologi i bagaget, att hålla ett föredrag på ett av de första mötena i föreningen. Jag minns att jag la ut texten om att det är nödvändigt att träna den fysiska kraften för det är viktigt att hålla kroppen i form för både friska och sjuka. Den åsikten är i dag mycket omhulad men då möttes den av inte så liten misstro.

Bildandet av NjVS visade sig vara en pionjärinsats genom att patientperspektivet lyftes fram. Det fick inflytande även inom andra områden av sjukvården och kanske ligger NjVS största insats just i att ha lyft fram patientperspektivet så starkt.

Lite dialyshistoria.

Dialysens historia är väl känd och beskriven och i synnerhet den store Nils Alwalls konstruktion redan på 1940-talet av en njure som

inte bara renade blodet utan också kunde dra ut överskottsvatten ur kroppen. Den insatsen har försäkrat Sverige en plats i njursjukvårdens historia för all framtid.

Det stora genombrottet för kronisk dialys kom dock först 1960 på den första kongressen i International Society of Nephrology i Evian, Frankrike. Där presenterade nämligen Belding Scribner sin berömda blodshunt som möjliggjorde upprepade dialysbehandlingar i upp till sex månader. Hans presentation var då en sensation och nu exploderade kraven på behandling av terminalt njursjuka runt om i världen och så även i Sverige.

Jag besökte som student Nils Alwalls institution i Lund under tidigt 1960-tal. "Njuren i Lund" var rikskänd för där behandlades patienter med akut njursvikt från hela landet och ett besök där var mycket eftertraktat. Vid mitt besök pågick en behandling som sköttes av en ung Per Erlanson, sedermera överläkare i Linköping. Hela miljön i det laboratorieliknande behandlingsrummet gjorde ett överväldigande intryck med alla slangar, alla pumpar och alla stora kärl med snurrande vatten och mitt i rummet en säng med en blek, mager och uppenbarligen mycket sjuk patient. Men alla läkare och personal var alldeles kolugna och berättade gärna om hur allt gick till. Besöket bidrog i hög grad till att jag så småningom valde att arbeta med njursjukvård.

I dag har vi just nått balans i tillgång och efterfrågan i dialysvården men vägen dit har varit lång. När jag började på 1960-talet fanns dialys i Västsverige bara på Sahlgrenska i Göteborg och på Länssjukhuset i Vänersborg. Där hade den dynamiske Apollon Sarne startat behandling till och med lite före Sahlgrenska och denne framsynte läkare hedrades efter många år med ett hedersdoktorat vid Göteborgs Universitet.

Nu finns dialysvård runt om i Västra Götaland på åtminstone åtta platser och det speglar verkligen den fantastiska utvecklingen under NjVS jubileumstid. Jag vill här lyfta fram den enorma utbildningsinsats som genomförts genom åren. Den har omfattat alla aktiva i vården från läkare, sjuksköterskor, undersköterskor

och biträden till kringresurser som dietister, sjukgymnaster och administrativ personal. Det har tagit sin tid men det är beundransvärt att så har skett.

Som alla vet har inte NjVS stått vid sidan om i denna utveckling - tvärtom - NjVS har hela tiden varit en engagerat pådrivande och inspirerande kraft för verksamheten som gett de njursjuka en stark röst.

Semesterdialys.

Bundenheten till tid och plats har alltid känts tung för de dialyserade. Alla behöver ett avbrott ibland för att "ladda batterierna". Därför kom semesterdialys tidigt på önskelistan och NjVS engagerade sig hårt för detta. De satsade på Spanien, Kanarieöarna och Sicilien för sol och värme ville alla ha. Det finns mycket att berätta om alla äventyr som det förde med sig men det beskrivs på annan plats.

Alla kunde inte resa så långt och jag försökte därför få fram semesterdialys här på Västkusten. Det lyckades med hjälp av sponsrande dialysfirmor och den skickliga dialyssjuksköterskan Gunilla Sander som gjorde en ovärderlig insats under de första åren. Vi började 1980 med sommardialys i semesterbyn Rörtången nära Kungälv, fortsatte på pensionatet Lökeberg nära Marstrand och därefter på sjukhuset i Lysekil.

Under de 10 år verksamheten pågick fick hundratals dialyspatienter från alla delar av Sverige en välbehövlig semesterdialys. Allt gick bra även om det av och till var lite besvärligt. När dialys efterhand etablerades runt om i Sverige kunde allt fler få semesterdialys på "riktiga avdelningar" och vi lade därför ner vårt semesterdialys. Det vore intressant och roligt om någon av de ungdomar som fick dialys hos oss kunde höra av sig och berätta om hur de upplevde semesterdialysen på Västkusten!

De stora händelserna under 50 år.

Här vill jag lyfta fram de stora framstegen under jubileumstiden för det har verkligen hänt mycket. Det sista halvsekle kan beskrivas som en "medicinens guldålder" alla kategorier och det är underbart att vi alla fått leva under denna epok. För egen del och för njursjukvårdens del lanserar jag här följande topptrio av händelser -

Guldmedaljen går till det fantastiska samarbetet mellan dialys och transplantation. Båda verksamheterna utvecklades efter 1960 och samarbetet har präglat NjVS hela tid. De är ömsesidigt beroende av varandra och tillsammans kan de se tillbaka på en insats som fört situationen för de kroniskt njursjuka från "hundra procentig död till hundra procentigt liv" - en enorm prestation av alla de som varit engagerade på olika sätt.

Silvermedaljen går till behandling av högt blodtryck. Möjlighet till behandling skapades på tidigt 1950-tal med introduktionen av flera verksamma mediciner. Forskning och behandling fick en stark ställning i Göteborg där det framgångsrika läkemedelsföretaget Hässle - numera AstraZeneca - skapade egna, överlägset aktiva läkemedel som tidvis hörde till världens mest sålda.

Intressant nog har forskningen också visat att högt blodtryck väsentligen orsakas av vardagens stressfaktorer i kombination med ett högt saltintag. Stressen hämmar njurarnas förmåga att utsöndra den stora mängd av salt som vår moderna kost innehåller och överskottssalt i kroppen utlöser högt blodtryck. Läkemedlen hjälper njurarna att utsöndra saltet och att minska på salt mat gör det också lättare för njurarna och vässar dessutom effekten av läkemedlen.

Min **bronsmedalj** går till upptäckten under sent 1980-tal av njurhormonet erythropoetin - epo - som styr blodbildningen. Den upptäckten måste rankas som en av de största som hänt inom kronisk njursjukvård. Dagens unga kan nog inte föreställa sig det miserabla liv som svårt kroniskt njursjuka genomlevde med svår

blodbrist som krävde ständiga blodtransfusioner. Blodbristen medförde trötthet och dålig aptit, alla var bleka, ofta magra och såg sjuka ut -så inte i dag - tack och lov.

Detta är alltså mina medaljer - ni som läser detta kan ha andra val - gott så, för det finns många framsteg under de femtio jubileumsåren som är värda att beundra.

Avslutningsvis vill jag å det varmaste gratulera NjVS till 50 års jubileet och för den värdefulla och lyckosamma verksamhet ni bedrivit till de njursjukas fromma. Ert arbete har gett kraft och hopp till många och varit en förebild för andra sjukvårdsområden.

Stort tack för er fina insats under 50 år!

Mattias Aurell

professor emeritus i njurmedicin

Göteborgs Universitet